

Atvērta un atbildīga politika kā tautas attīstības priekšnosacījums

Izdevuma **Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2000/2001** pamattēma ir tautas attīstības kop-sakars ar politiku. **Pārskats** pievēršas politikas analīzei un izvirza divus galvenos jautājumus: vai politika Latvijā ir pietiekami vērsta uz tautas attīstības mērķiem un kādi uzlabojumi politikā ir nepieciešami, lai tā labāk sekmētu tautas attīstību?

Pievēršanās politikas analīzei sestajā gadskār-tējā izdevumā **Latvija. Pārskats par tautas attīsti-bu** nav nejauša. Līdzšinējie **Pārskati** bijuši veltīti dažādām tēmām: 1995. gada **Pārskats** – sociālajai integrācijai un tautas attīstībai, 1996. gada **Pār-skats** – ekonomisko un sociālo pārmaiņu ietekmei uz tautas attīstību, 1997. gada **Pārskats** – nevienli-dzībai un tautas attīstībai, 1998. gada **Pārskats** – in-divīda, valsts un privātktora lomai tautas attis-tībā, 1999. gada **Pārskats** – globalizācijas ietekmei uz tautas attīstību Latvijā. Šie **Pārskati** rosinājuši sabiedrībā diskusiju un piedāvājuši ieteikumus val-dībai un pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Šoreiz **Pārskata** degpunktā ir pati politika kā sva-rīgs tautas attīstības mērķu sasniegšanas līdzeklis.

Ir vairāki iemesli, kādēļ tieši politiskie jautājumi un politikas analīze ir izvirzīti uzmanības centrā, domājot par Latvijas attīstību gadsimtu mijā.

- **Jāizvērtē demokrātijas pieredze.** Desmit neatkarības gados Latvijā ir notikusi sekmīga pāreja no auto-ritāras uz demokrātisku pārvaldību. Tas ir liels ie-guvums tautas attīstībai. Ir izveidotas darboties-spējīgas demokrātiskas institūcijas un uzkrāta demokrātijas pieredze. Taču ir kļuvuši redzami arī politikas trūkumi. Lai trūkumus varētu novērst un politiku uzlabot, ir nepieciešams izvērtēt līdzšinējo politisko praksi un politisko institūciju darbību.
- **Jāsaskaņo politikas tehnoloģiskā un publiskā atbildība.** Mūsdienās politiķi ar mērķtiecīgu lēmumu un poli-tisko risinājumu palīdzību cenšas veicināt savu val-stu ekonomisko izaugsmi un atsevišķu nozaru kon-kurētspēju. Politikai kā valsts attīstības stratēģijas galvenajai noteicējai ir uzdevums panākt, lai taut-saimniecība būtu spējīga iekļauties pasaules eko-nomikā. Taču politiķiem īpaša vērība jāvelta vis-pusīgai attīstības jautājumu risināšanai. Jācenšas panākt, lai pieņemtie lēmumi par ekonomiskajiem jautājumiem ne tikai atbilstu mūsdienu zinātnes un

tehnoloģijas izaicinājumiem, bet arī būtu sociāli atbildīgi un sabiedrībā neradītu nelabvēlīgas se-kas. Demokrātiskā valstī politiķiem jābūt lojāliem pret visiem sabiedrības slāņiem, jāņem vērā dažā-du sociālo grupu intereses. Valdība nedrīkst veici-nāt kādas noteiktas nozares, institūcijas vai sociālas grupas attīstību, citas atstājot novārtā. Iekšēji ne-vienmērīga izaugsme rada sarežģījumus, pat bloķē sadarbību sabiedrisko grupu (piemēram, politiķu, uzņēmēju, izglītības, kultūras darbinieku) starpā. Bet tieši šai sadarbībai vajag būt stingram pama-tam, uz kura būtu iespējams veiksmīgi realizēt attīstības idejas.

- **Jāpārbauda varas mehānismi un publiskā atbildība.** Mūsdienās politiskie lēmumi arvien vairāk ietekmē indivīdu dzīvi, sākot ar to, kādu pārtiku cilvēki patērē ikdienā, un beidzot ar to, kādus telefona sakarus viņi izmanto un kādas zāles lieto. Tāpēc sabiedrībā svarīgi ir atbildēt uz jautājumiem “Kas, kā vārdā un kādā veidā isteno varu? Kā tiek pie-ņemti lēmumi, kuri ietekmē manu dzīvi?”. Cilvēki vēlas būt lietas kursā par politiskajiem risināju-miem un būt pārliecināti, ka viņu intereses tiek ņemtas vērā.

- **Jāpārbauda politikas morāliskie un pilsoniskie pamati.** Latvijā sabiedrība aizvien noteiktāk prasa tādu politiku, kura būtu godīga, atbildīga, caurredzama, respektētu dažādu grupu un sabiedrības slāņu intereses. Citiem vārdiem sakot, sabiedrība vēlas, lai politika balstītos uz stingriem morāliskiem un pilsoniskiem pamatiem. Tāda politika neveidojas pati no sevis, to veido politiskā procesa dalībnieki, istenojot demokrātiskas procedūras, kuru rezultātā pilsoniskās vērtības iesakņojas praksē. Latvijā aktuāls ir jautājums, kā uzlabot attiecības starp varu un sabiedrību, lai tās nevis būtu formālas un atsvešinātas, bet gan balstītos uz savstarpēju uzticēšanos un dialogu.

- **Individuālisma tendences jāaskaņo ar sabiedrības kopīga-jām interesēm.** Mūsdienu pasaulei raksturīgs indivi-duālo identitāšu un interešu uzplaukums. Daudzi cilvēki augstāk par kolektīvajiem mērķiem vērtē sa-vas dzīves individuālos mērķus un personisko pie-pildījumu. Individuālās intereses kopīgu mērķu vārdā apvienot grūtāk kļūst arī tāpēc, ka ir vājināju-

sies cilvēku piederība pie stabiliem sociāliem veidojumiem, tādiem kā šķiras, nācijas, etniskās un reliģiskās grupas. Tādēļ sabiedrības integrācijas centieni mūsdienās sastopas ar ļoti nopietniem šķēršļiem, kas, gluži otrādi, individuus vai grupas savstarpēji norobežo un atsvešina. Demokrātija atzīst indivīda brīvību un tiesības uz personiskās dzīves unikalitāti. Tā necenšas cilvēkiem uzspiest ārēju kolektīvu gribu un ir vispiemērotākā politiskā forma, kādā realizēt individuālo brīvību. Taču demokrātijā indivīda brīvība ir iespējama vienīgi tiktāl, ciktāl tiek cienītas arī citu cilvēku tiesības uz viņu brīvību. Tāpēc demokrātiskās procedūras ir arī vispiemērotākās tam, lai saskaņotu atsevišķās intereses un veidotu solidaritātes un sabiedriska labuma telpu.

- *Jāuzlabo politikas kvalitāte.* Nekad agrāk politikas kvalitāte tautas attīstībai Latvijā nav bijusi tik nozīmīga kā šobrīd. Ir kļuvis redzams, ka tieši politikas nepilnības un nevis finansiālo līdzekļu trūkums bieži kļūst par galveno tautas attīstības kavēkli. Ne vien kļūdaini politiski lēmumi un neefektīvi risinājumi, bet arī savstarpēja politiska neuzticēšanās, tendence daudzus publiskus jautājumus izlemt slēgtā lokā, demokrātijas normu neievērošana un neprasme līdzdarboties sāk arvien vairāk bremsēt Latvijas kopējo attīstību.

- *Politikā ienāk jauni aģenti, politikas veidotāju kopiena paplašinās.* Latvijas politiskajā sistēmā līdzās tradicionālajiem varas centriem – likumdevējvarai, izpildvarai, tiesu varai, centrālajai valdībai un pašvaldībām – arvien aktīvāk sevi piesaka jauni politikas dalībnieki – pilsoņu iniciatīvas grupas, nevalstiskās organizācijas, nozaru un profesionālās asociācijas, politikas analitiķi, atsevišķi aktīvi indivīdi. Politikas veidotāju kopiena, kurai raksturīga ne tikai padziļināta interese par politiku un vēlēšanās piedalīties tās procesos, bet daudzus gadījumos arī reāla līdzdarbošanās politisku lēmumu pieņemšanā un realizēšanā, pakāpeniski paplašinās. Līdz ar to veidojas jauni politiskas darbības tīkli, kuros bez valsts institūcijām iesaistās arī pilsoniskās sabiedrības un privātsektora organizācijas.

Kas ir politika?

Jēdziens “politika” ir **Pārskata** centrālā kategorija, tāpēc svarīgi to paskaidrot citu sociālo kategoriju vidū. To vislabāk izdarīt, politiku iztēlojoties kā vidutāju starp privāto telpu, kurā darbojas brīvais tirgus un indivīdi, un publisko telpu, kurā darbojas valsts un pilsoniskā sabiedrība. Šie četri elementi –

brīvi indivīdi, tirgus, valsts un pilsoniskā sabiedrība – veido sabiedrību kopumā. Politika sabiedrībā izpaužas kā šo subjektu un institūciju bieži vien atšķirīgo un konfliktējošo interešu saskaņotāja un mijiedarbju veicinātāja. Piemēram, darba likumi reglamentē attiecības starp darba ņēmējiem un darba devējiem, panākot, ka brīvā tirgus organizācijas ievēro arī sociālās atbildības principus. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistišanās politikā rada valstij atvaru, valsts vairs nevar būt instruments tikai valdošo aprindu rokās.

Politikas jēga sabiedrībā izpaužas indivīdu, grupu un institūciju savstarpējā saskarsmē, kurā šie dažādie subjekti, paužot savas daudzveidīgās vēlmes un centienus, meklē labākos savstarpēji pieņemamos risinājumus. Tas iespējams tikai tad, ja politiku interpretē kā atvērtu sistēmu, kurā iespējama visu ieinteresēto pušu līdzdalība. Kas attiecas uz tautas attīstību (to saprot kā cilvēka iespēju paplašināšanos), tikai atvērta politika veicina politisko iespēju un izvēju paplašināšanos un var pasargāt no tā, ka kāds kādam atņems viņa politisko izvēli. Atvērta politika, lai gan tajā pastāv asa interešu un ideju konkurence, dialogam un sabiedriskam labumam rada daudz plašāku telpu nekā slēgta politika. Atvērta politika ir pilsoniskajai sabiedrībai visvairāk atbilstošā pārvaldības forma, jo tā veido apstākļus, kuros cilvēki paši var izlemt būtiskus savas dzīves jautājumus.

Pārskata autoru skatījumā politika nav no indivīda atsvešināta parādība, tā ir cilvēku iesaistišanās viņiem nozīmīgu jautājumu izlemšanā visos varas līmeņos. Politiku var definēt kā cilvēku līdzdalību savas dzīves nosacījumu veidošanā, iesaistoties lēmējdarbībā. Tātad politika nemājo kādas iedomātas varas piramīdas virsotnē un nav “izredzēto” privilēģija, tā ir ikviena pilsoniskās sabiedrības indivīda izvēle un rīcība, kurā viņš realizē savas neatņemamās tiesības lemt par savu dzīvi. Tādā kārtā **Pārskata** autori ir centušies pacelties pāri tradicionālajai izpratnei par politiku, priekšplānā virzot ne tikai politisko institūciju analīzi, bet arī individuālās un kolektīvās politiskās rīcības analīzi.

Pārskata teorētisko pamatu veido ANO Attīstības programmas (*UNDP*) aizstāvētā tautas attīstības koncepcija, kas ekonomiskās un sociālās attīstības centrā liek cilvēka vajadzības, kā arī ietekmīgas mūsdienu sociālās idejas par pilsonisko sabiedrību, publisko telpu, demokrātiju, līdzdalību un publisko atbildību.

Demokrātiska politika vislabāk nodrošina indivīdu un kolektīvo interešu pārstāvību un sav-

starpēji pieņemamus risinājumus, jo demokrātija dod iespējas visām interesēm tikt sadzirdētām. Taču svarīgi ir apzināties, ka demokrātisku režīmu grūti izveidot un nostiprināt bez cilvēku iesaistīšanās. Tāpēc **Pārskatā** īpaši izcelta ir līdzdalības ideja. Jautājumi, kuri cilvēkiem ir svarīgi un viņiem rūp, ir viņu pašu atbildības jautājumi. Tie prasa cilvēku iesaistīšanos to risināšanā. Tātad svarīgi dzīves jautājumi kļūst arī par svarīgiem politiskiem jautājumiem. Lai īstenotu tautas attīstības mērķus, ir nepieciešama iesaistīšanās jautājumu izlemšanā itin visos pārvaldības līmeņos – savā dzīvesvietā, pašvaldībā, visas valsts līmenī. Bez līdzdalības politikā nav iespējama cilvēcisks rūpju un vajadzību virzīšana politiskās uzmanības centrā un to pārtulkošana politiskos risinājumos, kuri sekmētu konkrētus dzīves uzlabojumus.

Otra ideja, kas virzīta šā **Pārskata** priekšplānā, ir publiskās telpas paplašināšana. Publiskā telpa sastāv no saskares punktiem, kuri veidojas, dažādiem sabiedrības pārstāvjiem pulcējoties un realizējot savas kopīgās intereses. Publiskajā telpā cilvēki risina kopīgas problēmas un sadarbojas ar valsts iestādēm. Tādējādi tiek apliecināts kopīgais labums un mazināta dziļu konfliktu iespējamība. Mūsdienu sadrumstalotajā sabiedrībā veidojas daudz patstāvīgu publisko telpu, un tas nostiprina visu demokrātisko sistēmu. Dzīvokļu īpašnieku asociācijas, pagastu un pilsētu mikrorajonu attīstības biedrības, lauku partnerības un vecāku komitejas ir piemēri, kas apliecina individuālo un sabiedrisko interešu papildināmību un kolektīvas rīcības iespējamību dažādās mikrovidēs. Šādām “mazām” publiskajām telpām saplūstot, veidojas kopēja identitāte: individuālais subjekts sajūt un apzinās, ka pieder pie sabiedrības un arī valsts.

Izdevums **Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2000/2001** uzsver politikas nozīmi tautas attīstībā un mudina Latvijā neatlaidīgi īstenot demokrātisku, atbildīgu, kompetentu un atklātu politiku. Vispārīgs politikas mērķis ir pilnvērtīga pilsoņu līdzdalība sabiedriskajās norisēs. Tas viņiem ļauj būt patiesi integrētiem vietējā kopienā, nacionālajā valstī un Eiropas valstu saimē un būt īstenajiem attīstības noteicējiem.

Tomēr jāapzinās, ka politika nav brīnumlīdzeklis un tai ir robežas. Politika neaptver visus tautas attīstības aspektus, jo tā neietiecas visā sociālās dzīves daudzveidībā. Cilvēku dzīvē un tautas attīstībā ir būtiski svarīgas šķautnes (piemēram, morāliskās un emocionālās attiecības), kuras ar politiskiem līdzekļiem nevar regulēt. Politika nevar

tieši uzlabot iedzīvotāju materiālo labklājību, kas drīzāk ir privātās uzņēmējdarbības un brīvā tirgus funkcija, lai gan politika tirgum var radīt veicinošus apstākļus. Politika indivīdu neatbrīvo no viņa tiesībām un pienākuma īstenot pašam savus dzīves mērķus, un tā nevar regulēt cilvēka intimitāti un brīvības subjektīvo dimensiju.

Pārskata pamattermini

Pārskatā bieži lietoti termini “vispārīgā politika”, “rīcībpolitika”, “sabiedriskā politika”, “tautas attīstības politika” u. tml. Daļa no tiem jau iegājušies lietošanā, citi vēl ir mazāk pierasti. Galvenie no tiem šeit izskaidroti.

Vispārīgā politika. Ar vispārīgo politiku (angliski *politics*) **Pārskatā** saprasts viss to politisko aģentu un institūciju kopums, kuri darbojas politikā, un viss to politisko attiecību, ideoloģiju, resursu, instrumentu un politiskās darbības paņēmieni kopums, kurus šie aģenti un institūcijas izmanto. Politikas dažādos aspektus skar citi jēdzieni: “politiskā dzīve”, “politiskais process”, “politiskie notikumi”, “politikas sfēra”, “politiskā darbība”, “politiskie uzskati”, “politiskā pārliecība”, “politiskie principi”, “ideoloģija”, “politiskās darbības stils”. Tādējādi vispārīgās politikas jēdzienā ietverts plašs skatījums uz politiku kopumā.

Rīcībpolitika. Konkrētu politikas jomu, virzienu un nozaru apzīmēšanai **Pārskatā** lietots jauns termins “rīcībpolitika”. Ar rīcībpolitiku (arī rīcībpolitikām; angliski *policy, policies*) tiek saprasta politika noteiktā sabiedrības dzīves jomā, šo jomu politiskās stratēģijas un risinājumi. Rīcībpolitikas piemēri ir ekonomiskā, sociālā, izglītības, veselības aprūpes, nodarbinātības, lauku attīstības un citas konkrētas politikas. Rīcībpolitikas jēdziens īpaši izceļ politikas izstrādāšanas, politikas realizēšanas un tās rezultātu novērtēšanas pēctecību. Rīcībpolitikas dažādos aspektus skar tādi citi jēdzieni kā “politiskā stratēģija”, “politiskā līnija” un “politiskā tālredzība”, “politiskās programmas”, “apakšprogrammas”, “plāni”, “rīcības plāni”, “pasākumi”, “projekti” un “risinājumi”, “politiskā izvēle” un “politiskās alternatīvas”, “politikas instrumenti”, “politikas monitorings” un “politikas novērtēšana”. Citiem vārdiem sakot, par rīcībpolitiku sauc sistemātisku politisko rīcību, kurā iesaistās dažādas institūcijas un citi subjekti un kurai raksturīgi noteikti mērķi, līdzekļi un darbības pēctecība. Dažādu rīcībpolitiku realizēšana un tās rezultāti

atspoguļojas tautas attīstības rādītājos – iedzīvotāju materiālajā labklājībā, izglītībā, tautas veselības stāvoklī, sociālajā labklājībā.

Sabiedriskā politika (publiskā politika). Ar terminu “sabiedriskā politika” (angliski *public policy*) var apzīmēt gan vispārīgo politiku, gan konkrētās rīcībpolitikas. Sabiedriskās politikas jēdziens īpaši izceļ politikas sabiedrisko raksturu un tādas politikas aspektus kā politikas publiskums, sabiedriskās intereses, demokrātiskā pārstāvība, līdzdalība, pilsoniskā sabiedrība, publiskā atbildība, politikas caurredzamība, informācijas pieejamība un citi.

Tautas attīstības politika. Šis jēdziens iezīmē politikas jābūtīgo saikni ar tautas attīstības ideāliem. Tautas attīstības politika uzsver nepieciešamību sabiedriskās politikas degpunktā virzīt galvenās ar tautas attīstību saistītās vērtības – izglītību, iedzīvotāju veselību, cilvēku materiālās labklājības un dzīves kvalitātes uzlabošanu. Tādējādi tautas attīstības politika ir vispārīga politika un konkrēta rīcībpolitika, kas virzīta uz humāniem mērķiem.

Pārskats par tautas attīstību kā līdzdalībnieks atvērtas politikas veidošanā

Izdevuma **Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2000/2001** mērķis ir analizēt politisko procesu Latvijā un ar šādas analīzes un ieteikumu palīdzību dot ieguldījumu arī praktiskā politikas uzlabošanā dažādos pārvaldības līmeņos – Saeimas, valdības, ministriju, pašvaldību, un nevalstisko organizāciju darbībā. **Pārskati** vienmēr ir ieņēmumi aktīvu sociālu pozīciju, taču šis izdevums, iespējams, vairāk nekā iepriekšējie pauž aktīvu politisku nostāju un iestājas par to, lai Latvijā nostiprinātos demokrātiska un atvērta politika. Tikai šāda politika, kuras izstrādāšanā un realizēšanā iesaistās politiskās partijas, valsts institūcijas, nevalstiskās organizācijas, interešu grupas, profesionālās asociācijas, neatkarīgi eksperti un citi politikas subjekti, var vislabāk veicināt tautas attīstību.

Viens no pilsoniski un intelektuāli spēcīgākajiem iespaidiem **Pārskata** gatavošanas laikā bija atvērtība, ar kādu aptaujātie un intervētie cilvēki runāja par politiskiem jautājumiem, viņu patiesā ieinteresētība politikas uzlabošanā. Lielākā daļa intervēto ne tikai atklāti izteicās par politikā pastāvošajām problēmām, bet arī izrādīja vēlmi tās

risināt. Šāda attieksme liecina, ka pilsoniskajā apziņā notikušas būtiskas pārmaiņas, sabiedrība nonākusi pie politisko vērtību pārvērtēšanas. Tā vēlas politiku piepildīt ar pilnvērtīgu saturu un pati piedāvāt konstruktīvus risinājumus. Politiskās apziņas maiņa nav abstrakta, tā notiek sabiedrības dzīvē un cilvēku prātos. Cilvēki, kuri vēlas uzlabot politiku, vairs nejūtas vientuļi, jo viņiem apkārt ir domubiedri.

Pārskatā sniegtā analīze daudzviet ir kritiska un atsedz politiskās dzīves nepilnības, taču konsekventi cenšas izcelt arī labo Latvijas politikā. Lai gan **Pārskata** tonis brīžam ir skaudrs, tajā apliecināts pozitīvs ideālisms – princips un pārliecība, ka sociālajā dzīvē un politikā ir ne tikai trūkumi (novērsami trūkumi), bet arī cilvēku labā griba un mērķtiecīgā rīcība, kas jau ir panākusi daudzus konkrētus uzlabojumus. Ar tiem ir pamats un pat pienākums lepoties.

Pārskata struktūra

Izdevuma 1. nodaļā “Sabiedriskā politika un tautas attīstība” vispārīgi raksturota politika Latvijā, analizēta līdzšinējā politika un tās ietekme uz tautas attīstību, kā arī caur lēmējdarbības prizmu iztirzātas slēgtas politikas negatīvās izpausmes. Nodaļā raksturoti arī atvērtas politikas veidošanās piemēri un mehānismi. Apkopojot rezultātus, kas iegūti, aptaujājot Saeimas deputātus, iedzīvotājus, pašvaldību vadītājus, ierēdņus un ekspertus, izstrādāti ieteikumi, kā politiku padarīt atvērtāku.

2. nodaļā “Publiskās politikas process” raksturoti galvenie politikas subjekti un analizēts, kā notiek jautājumu izlemšana parlamentā, valdībā un pašvaldībās. Nodaļā diskutēts par to, kā veidojas politiskā dienaskārtība un kas pašreiz Latvijā raksturīgs publiskajai politikai.

3. nodaļas “Līdzdarbības ienākšana publiskajā politikā” centrā izvirzīta cilvēku sabiedriskās iesaistīšanās un politiskās līdzdalības analīze. Caur individuālu un pilsoniskās sabiedrības grupu prizmu un uz konkrētu piemēru pamata analizētas dažādas līdzdalības formas, resursi, stratēģijas un motivācija. Nodaļā parādīts, kā pilsoniskajā sabiedrībā pakāpeniski veidojas politiskās ietekmēšanas tīkli. Īpaši analizēta sabiedriskās saziņas līdzekļu loma politikā.

4. nodaļa “Pārvaldības institūciju rīcībspēja tautas attīstības kontekstā” pievēršas centrālā pārvaldības subjektu (valdības, ministriju) un paš-

valdību spējai izstrādāt un realizēt efektīvu un atbildīgu, tautas attīstības interesēm atbilstošu rīcības politiku. Īpaši diskutēts par to, kā Latvijā nostiprināt kvalificētu politikas analīzi, lai politisko jautājumu izlemšana kļūtu vairāk pamatota, un kā politikas veidošanā un īstenošanā panākt ciešāku saikni ar sabiedrību.

Pielikumā “Pārskats par tautas attīstības galvenajiem rādītājiem” analizēti tādi svarīgi tautas attīstības rādītāji kā iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju un tā sadalījums pa reģioniem, mājsaimniecību ienākumi un iedzīvotāju pirktspēja, nodarbinātība un bezdarbs, demogrāfiskā situācija, iedzīvotāju veselība un izglītība. Savukārt statistikas pielikums ilustrē pārmaiņas šajos un arī daudzos citos tautas attīstības indikatoros no 1993. līdz 1999. gadam.

Kā jau **Pārskatos** pierasts, katras nodaļas nobeigumā doti galvenie secinājumi un ieteikumi, bet visa **Pārskata** nobeigumā sakopoti galvenie ieteikumi.

Pateicība

Pārskats pats ir atvērtas domas rezultāts. Tā tapšanā lielu ieguldījumu devuši ne tikai autori, bet arī daudzi citi cilvēki. **Pārskatu** gatavojot, *UNDP*

kopīgi ar Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūtu veica īpašu pētījumu “Sabiedriskā politika un līdzdalība Latvijā”. Tā ietvaros notika vairākas aptaujas: jautājumi tika uzdoti 1000 iedzīvotājiem, 100 Saeimas deputātiem (atsaucās 37 parlamentārieši), visu ministriju departamentu direktoriem un visu pašvaldību vadītājiem (atbildes iesūtīja 210 pašvaldību vadītāji). Autori veica arī vairāk nekā 60 tiešo interviju ar politisko partiju vadītājiem, nevalstisko organizāciju līderiem, ierēdņiem, uzņēmējiem, mediju pārstāvjiem un citiem ekspertiem, kuri ir iesaistīti politiskajā procesā vai ir labi informēti par to. **Pārskata** pirmais variants tika apspriests īpašos *UNDP* rīkotos semināros, kuros piedalījās Saeimas, Valsts kancelejas, ministriju, pašvaldību, nevalstisko organizāciju un mediju pārstāvji. Viņu komentāri un ieteikumi ļoti palīdzēja izdevuma galīgā varianta sagatavošanā. Tādējādi analīzes un ieteikumu pamatā ir daudzu cilvēku viedokļi un atziņas, par ko **Pārskata** veidotāji viņiem ir pateicīgi.

Būtisku pienesumu **Pārskatam** devuši viesi – izcili cilvēki no dažādām dzīves jomām: no mākslas, uzņēmējdarbības, nevalstiskām organizācijām, sporta, pašvaldībām un reģioniem. Viņi uzrakstījuši, ar ko Latvijā lepojas. Šo cilvēku sacītais vēlreiz pārlicina, ka mūsu pašapziņa pieaug, un pamats tam ir Latvijas cilvēku griba, rīcība un panākumi.